СВОБОДА

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

SVOBODA

UKRAINIAN DAILY

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XXXIII. Ч. 121. Джерзи Сіті, Н. Дж., второк, 26. мая, 1925. VOL. XXXIII. No. 121. Jersey City, N. J., Tuesday, May 26. 1925. THREE CENTS

Відкриття заговору на життя мексиканського президента.

МЕКСИКО, 24. мая. — Мексиканський уряд попав на слід широко розгалуженого заговору, котрий мав на ціли забити мексиканського президента Каеса та захопити владу в руки революційного уряду. Яко заговірників арештовано майора й міську раду міста Аная, що лежить недалеко від столиці.

Уряд попав на слід заговору зовсім припадково. Коли один міністер уряду Каеса переїздив через місто Аная, його зарештовано, але випущено по відобранню револьвера. Розведене поліцією слідство виказало, що міський уряд поступав у подібний спосіб з другими людьми, що їхали через місто. З того уряд набрав переконання, що міський уряд для якоїсь цілі збирає оружа. При помочи шпигів він уже попав на слід заговору. Подібний заговір відкрито опісля на одному передмістю Мексика.

Заговірники мають звязки з партією Гуертистів, котра хоче захопити владу та правити Мексиком на користь великих земельних посідачів.

ЗАКЛАДАЮТЬ НАЙБІЛЬШУ ФАБРИКУ ЕЛЕКТРИКИ В СВІТІ.

НЮ ЙОРК, 23. мая. — На весні 1926. року отворять тут найбільшу в світі фабрику електрики. Буде вона виробляти електрики тільки, що вона вистарчить на освітлення кождого дому в місті Ню Йорку й околиці, себто буде обслугувати яких 16 міліонів людий. Кошти виставлення сеї електровні обчисляють на 50 міліонів долярів.

ВЖЕ ТЕПЕР ПРИГОТОВЛЯЮТЬСЯ ДО ВИБОРІВ У 1926. РОЦІ.

ВАШИНҐТОН, 23. мая. — Сенатор Батлер, голова републиканського краєвого комітету, заявляє, що републиканські політики вже виробили плян виборчої кампанії на 1926. рік. Заповідає він, що кличем сеї партії буде: „Помагайте Кулиджови”.

ЗА НЕДУГИ ГОРЛА ВИНУВАТИЙ... АВТОМОБІЛЬ.

АТЛЕНТИК СИТІ, Ню Джерзі, 22. мая. — На відбуваючійся тут річній конвенції лікарів-спеціялістів для недуг горла виступив др. Джан Мекенті з відчитом, у котрім видимий зріст числа занедужань на горло приписував отруйним ґазам, добуваючимся з автомобілів підчас їзди. Другою причиною недуг горла мають бути кепські алькоголічні напитки, виробльовані невміло людьми по власних хатах.

АМЕРИКАНСЬКА ФАБРИКА РОЗВОДІВ.

ФІЛАДЕЛФІЯ, 22. мая. — Місто Філаделфія починає вже називатися „американським Парижом”, бо пять місцевих судів видає в місяць близько двіста розводів. Навіть славне з розводів каліфорнійське місто Рено не може йому дорівнати. З усіх частий Америки приїзджають сюди люди позивати своїх подругів о розвід.

ЧИ ДІТИ ГІРШІ НИНІ, ЯК БУЛИ КОЛИСЬ?

АТЛЕНТИК СИТІ, Ню Джерзі, 22. мая. — Джордж Б. Фишер, заступник голови пластової організації в Ню Йорку, говорив тут в однім клюбі про те, чи правда то, що діти що далі то гірші. Він зійшов на невичерпану нині тему „смотриків” („флеперз”) та заявив, що родичі все, від коли світ світом, нарікали на свої діти. Навіть на одному гробі в Єгипті, що походить з передхристіянських часів написано: „Вже діти не слухають слів родичів. Справді, незадовго буде конець світа”. Бесідник говорив, що молодіж нинішних часів є більше отверта, як давнійша. На його думку, біда має своє жерело не в дітях, а в родичах.

БУТЛЕҐЕРИ ПОСТРІЛИЛИ ПРИБЕРЕЖНОГО СТОРОЖА.

НЮ ЙОРК, 22. мая. — В бійці межи бутлеґерами а прибережною сторожею в Атлентик Сити, в стейті Ню Джерзі, двох сторожів дістало поважні револьверові постріли. Вони поїхали за втікаючою лодкою, котрої пасажири не хотіли задержатися на їх приказ, але стали до них стріляти. Один з них був так поважно ранений, що його треба було відставити до шпиталю.

НА РАТУНОК МОРСЬКОМУ РИБОЛОВСТВУ.

ВАШИНҐТОН, 22. мая. — Нині відкрито тут засідання конференції для охорони рибних просторів Злучених Держав. На отворенню говорив секретар торговлі Гувер, котрий звертав увагу на нищення риб та на потребу їх захорони. Він доказував, що в тій справі не можна було досі богато зробити головно тому, що після конституції риболовля належить до стейтових урядів, а сі не виступають ніколи згідно.

ЛІЧЕННЄ РАКА „РАДІОВИМ ЛАНЦЮХОМ”.

АТЛЕНТИК СИТІ, Ню Джерзі, 22. мая. — На відбуваючійся тут конференції лікарів, що спеціяльно займаються лічением внутрішних недуг, виступав нюйорський доктор Сидні Янкгавер з відчитом про новітні способи лічення тяжкої недуги рака. Він оповідав про свій винахід, який полягає на тому, що хорому дається [redacted] з трох звен, з котрих кожде зроблене з плятини, а покрите світячим радіом. Ланцюшок сей, обтяжений золотом спускається через проликову рурку хорого в його жолудок, де його держиться кілька годин на день. Рад нищить рака. В той спосіб хорого без операції виличується зі сеї недуги, яка так ще недавно вважалась неможливою до виличення.

ПОМЕР ҐЕНЕРАЛ ФРЕНЧ.

ЛОНДОН, 22. мая. — Помер англійський польовий маршал Френч, ...

УДАРТЕ В ВІЧЕВИЙ ДЗВІН, ДОПОМОЖІТЬ ГОЛОДНОМУ СЕЛУ.

Від місяців не бачить наш селянин хліба. Сам не має чим поживитися і не має зерна на весняний посів. Тепла зима і мишва знищила озимину. Лютий ворог донищує його податками і данинами та жде на його загибіль.

Громадяне. Не даймо загибати живому народови. Киньмося всі як оден до ратунку нації. Нехай прокинеться в ту страшну хвилю і найбільш заспалий кут, хай вдарить в вічевий дзвін і кличе нарід на пораду, на негайну допомогу нашому Голодуючому Рідному Селу.

Поратувати село — це наш святий обовязок, бо ратуючи село, ратуємо українську націю. Від того обовязку не може і не сміє відтягнутися буквально ні одна особа українського роду.

В першій мірі, повинні взятися до цеї праці наші товариства і парохії по місцях, а дальше всі свідомі громадяне. Повинні скликувати віча і наради і представити народови голодове лихоліття в старім краю.

Коли бракує Вам бесідника пишіть до Обеднання на адресу:

OBYEDNANNYE, 847 N. FRANKLIN ST., PHILADELPHIA, PA.

РАБУНОК НА СТО ТИСЯЧ.

НЮАРК, Ню Джерзі, 22. мая. — Чотирох зоружених мущин напало вчора сполудня коло 2. години сполудня на Віліема Кера, клерка в склепі дорогоцінностий Лорша, та обрабували склеп з дорогоцінностий вартости яких 100 тисяч долярів. Рабунок случився блок від поліційної стації. Рабівники втекли на автомобили, котрого число показує, що й автомобіль у них був крадений.

СРСР. ВІДКЛИКУЄ ПОСЛІВ ІЗ ПРАГИ І ВАРШАВИ.

„Морнінґ Пост” повідомляє, що СРСР. задумує відкликати своїх послів із Праги й Варшави. Причиною цього — візита Бенеша в Варшаві, що довела до польсько-чеського порозуміння зверненого проти СРСР.

ЧИ ЧИСТОТА ВСЕ Є КОРИСНА?

Цивілізованому Американцеви або Европейцеви тяжко прийшлося би перенести в ті часи, коли в західних краях мило було ще зовсім незвісне. Ми вважаємо зовсім природним і конечним для здоровля, митися щодня милом і водою. Співчуваюче глядимо на нецивілізованих, які не бачать ніякої приємности в миттю. Деякі з тих народів, що бояться води, здобули вже собі тим славу. Передусім степові народи горішньої і середущої Азії звісні є як завзятущі вороги всякої чистоти. Мешканці таємничого Тибету не дають за все своє життя навіть одній каплі води впасти на їх тіло, а таки вони добрі їздці. Тіло вкривається грубою верствою бруду й товщу, а це в околицях майже 4.000 метрів високих знаменито забезпечує людей перед холодом. Тибетанці вірять навіть, що ця верства бруду задержує їм щастя. Менше правдоподібним виглядає, що навіть високоцивілізовані Европейці в Тибеті навернулись до краєвого вірування про хосенність бруду. Уіліем Мек Ґоверн, доцент льондонського університету оповідає цікаво в книжці „В ролі кулі до Ляси”, як то він навчився цінити тибетанську верству бруду. Анґлійський дослідник майже півроку від відїзду з Індій не купався, а два місяці не мив ані лиця ні рук, щоби не розпізнали в ньому Европейця. Колиж вкінці добився до Ляси й найшов пристановище в одного висшого урядника, постановив надолужити занедбане. Але яка неприємна несподіванка ждала його після купелі! В холодній гірській околиці мерз він тепер дуже, бо охоронної верстви бруду вже не було, а одяг не вистарчав. Ще прикрійше було тепер із настю... не ...

ЧОЛОВІКИ, ЩО НЕ БУЛИ НА СВОМУ ШЛЮБІ.

Історія, що молодого нема на власному шлюбі трапляється не лише в гуморесках, але й в дійсному життю, хоч і рідше. Самособою, що не одному приходиться тяжко рішитися на такий крок важний на все життя. Один анґлійський психольоґ називає це просто весільною панікою. Він наводить цілий ряд випадків, у яких молодий пропав в день свого шлюбу і то на все. Один банкир із Самерсет прибув два-три дни перед шлюбом до Льондона і самособою хотів вернути точно на шлюб. Він не вернув, а всі пошукування були даремні. Инший визначний горожанин пропав із одного міста в Лянкашер на кілька годин перед шлюбом. Догадувалися, що на це не рішився він із нечевля, бо день передтим відібрав значний депозит із банку. Що з ним сталося не знати. Можна би вважати таке нещасливими випадками, колиб молоді не так часто пропадали перед шлюбом. Часом може це бути й припадок, який каже молодому (що вже й так вагався) мерщій рятуватися втечею. Так прим. один молодий заспав годину свого шлюбу і так стидався того, що як пробудився, зараз утік і вже не вернув більше до молодої. Инший наречений рано після гучно проведеної ночі не міг найти своїх штучних зубів. А що стидався перед судженою явитися без гарних, білих зубів — пропав на все. Ще инший як зодягався, поплямив собі гострими квасами шлюбний одяг і шлюб не відбувся. З розпуки побіг на двірець і відїхав Бог зна куди. Один Ірляндець не явився до шлюбу, а оправдувався, що був занадто поденервувався. Суддя не признав того виправдання, але присудив йому 1500 фунтів відшкодовання. Два роки пізнійше обоє примирилися і вже мало відбутися вінчання. Але молодий знову не зявився на означену годину. Щойно рік пізнійше зловили його. Одначе нове зажалення не мало вже такого успіху, бо засудили його всього на один пенні відшкодовання.

СВЯТОТАТСТВО.

У Жовкві арештували 16-літнього хлопця Осипа Мороза, з Олеська, золочівського повіту, за крадіж церковних чаш, які найдено при ньому. Чаші переховані в слідчій експозитурі у Львові, де можна їх оглянути.

МЕТАЛЕВІ ДОМИ.

Мадярська громада Остерос будує металеві доми у селі, в якому хати знищив землетрус. Ці нові доми є винаходом якогось мадярського фабриканта і їх можна поставити на протязі ...

НАША ШКОЛА НА ОКРАЇНАХ ЗАКАРПАТТЯ.

Не вся українська територія, що входить у склад Чехословаччини, належить у адміністративно - політичному відношенню до Закарпатської України. Є там частина нашої території, яка входить до складу Словаччини разом із кошицькою жупою, що межує з одного боку зі Закарпатською Україною а з другого боку сягає Попраду. У більшости повітів тої жупи є велика скількість українського населення. Всіх повітів є 18. З того тільки три не має ні одної української школи. В инших є школи церковного типу, а які так і звуться греко-католицькими. В них учать дякоучителі, яких вибирає село а затверджує пряшівська епархія. Життя такого учителя нужденне, а через те й наука, яку він уділяє своїм учням, не стоїть на висоті сучасних педаґоґічних вимог. Часто її перериваають через сповнювання церковних функцій. Селяне таких учителів кепсько оплачують. Та є там і державні греко-католицькі школи. Одначе їх не багато, бо в цілій жупі заледви вісім на загальну суму 303 греко-католицьких шкіл. З того числа 303 є 93 школи з українською викладовою мовою, 199 зі словацькою і 11 з мадярською. Слід зазначити, що є там греко-католики між Словаками і Мадярами. Щож до шкіл з українською викладовою мовою, то треба підкреслити, що не всюди вона українська, бо декуди вчать у них ломаною московщиною. Крім всього повищого є там ще приватна учительська семінарія і чотирокласова міщанська школа з українською викладовою мовою у Пряшеві. Самим українським населенням кошицької жупи мало хто інтересується. Воно само боронить силою традицій своєї національної відрубности. Інтеліґенція за вийнятком декількох одиниць тим населенням не інтересується. А шкода!

О. Л.

АСТРОНОМІЧНІ ЧИСЛА.

Колиб ми мандрували до найблизшої нерухомої зорі, самособою не дісталися би там за нашого життя. Та всетаки цікаво, як довго тревала би така мандрівка. Для бігуна тревала би вона 120 міліонів літ, для звичайного пішого мандрівника, що йшов би маршовою військовою ходою, майже 700 міліонів літ, зате світло переходить таку віддаль на протязі чотирох літ.

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЯ ...

Нема вістий про поворот відкривця Амундсена з північного бігуна.

ОСЛО, столиця Норвеґії, 24. мая. — Досі проминуло вже 85 годин від відлету Амундсена, Еллсворта і других 4 летунів двома спеціяльними літаками до північного бігуна, але від них ані про них нема жадної вістки.

З уваги на те тут догадуються, що експедиція або вертається пішки, або літаками до Аляски, куди двічі так далеко як до Спіцберґен.

Тут уже думають про ратункову експедицію, яка могла-б вийти з тих двох кораблів, що ждуть біля ледів Ледового моря на північ від острова Спіцберґен.

ЧУТКА ПРО ПОВОРОТ АМУНДСЕНА.

ЛОНДОН, 24. мая. — Тут появились чутки, що до норвеської столиці Осло прийшла вже вістка із Спіцберґен, що Амундсен з цілою експедицією уже вернувся з північного бігуна при гарній погоді і спокійній атмосфері.

ПЛЯН МІНІСТРА КАЙО.

ПАРИЖ, 24. мая. — Міністер скарбу Кайо виготовив уже плян сплати Америці воєнних довгів у сумі $4,000,000,000.

Він домагається наперед 8-літньої мораторії (проволоки), а відтак розкладає сплату на 72 роки і предкладає 3% відсоток.

МАЛІ ДЕРЖАВИ „ЗАБЕЗПЕЧУЮТЬ” СВОЇ ГРАНИЦІ.

ПАРИЖ, 24. мая. — Тутешня преса подає відомости про нові умови і пляни малих европейських держав ради „забезпечення” своїх границь.

Як пишуть ґазети, „мала антанта” про се вже говорила на недавньому зібранню в Букарешті, столиці Румунії. Там за почином чеського міністра закордонних справ Бенеша рішено приєднати до умови кромі Чехо-Словаччини, Юґославії і Румунії, також Польщу, Грецію і Болгарію. Бенеш хоче, щоб сі держави умовились задля оборони своїх границь перед Німеччиною і Росією.

На думку лідерів сих малих держав вони мати-муть силу протиставитись Німеччині і Росії під опікою Франції і її допомогою. Вони кажуть, що тих 6 державок має 80,000,000 населення, яке може поставити вистарчаючу армію проти Німеччини і Росії.

(Сі „державки”, кромі Болгарії, мають у себе ще по кілька других малих „державок”, чи народів, які у випадку війни не будуть воювати за „забезпеченнем” границь, але за розвалом тих границь).

ВЖЕ ДІЙСНА ВІЙНА.

ПАРИЖ, 24. мая. — Французька військова влада назначила ґенерала Доґана головним командантом французьких військ в Мароку.

Там війна вже розгорілась надобре. Французька армія мусить воювати на 200-милевому фронті.

В перших боях Французи осягнули побіду, але, як звідомляють, Абд-ел-Крім зібрав 20-тисячну армію для великого атаку на Французів.

БОЛГАРІЯ ХОЧЕ БІЛЬШОЇ АРМІЇ.

СОФІЯ, столиця Болгарії, 24. мая. — Болгарське правительство звернулось до аліянтів, щоб дозволили Болгарії держати і по 31-ому мая с. р. додаткову армію в силі 10,000 людий для оборони перед комуністичними заговорами.

ФРАНЦУСЬКА ПОЛІТИКА СУПРОТИ НІМЦІВ.

ЛОНДОН, 24. мая. — Французьке правительство прислало англійському правительству свою відповідь, яку виготовило для Німеччини на її предложенне про „забезпеченне” німецько-французької границі.

Зміст ноти потверджує перші вісти про те, що французький міністер закордонних справ Бріян хоче відповісти німецькому міністрови закордонних справ Штреземанови.

В ноті Бріяна сказано, що Франція згодиться на ренську невтральну полосу, з тим, що нею був би заборонений переїзд для Німеччини, але отворений для Франції.

Англійське правительство відкидає сей французький „проект” без застережень. З уваги на те годі вірити, аби між Францією й Англією могло в сій справі прийти до порозуміння.

Бріян, як кажуть, подав до відома Англії, що він не дбає про „забезпеченне” зі сторони Німеччини, бо до сього йому послужить женевська Ліга Народів. Він заявив, що не може приняти німецького „забезпечення” по німецькому пляні, бо се, каже, нарушує версайський „мировий” договір, а також і тому, що він не хоче покинути Чехо-Словаччини і Польщі, з якими Франція має умови взаїмної оборони.

ДВІ НОВІ СВЯТІ.

РИМ, 24. мая. — Папа римський Пій XI канонізував ще дві французькі святі, Марію Магдалину Постель і Магдалину Софію Бара.

На торжестві було богато Французів.

В ПОГОНІ ЗА ЗОЛОТОМ.

ЛОНДОН, 18. мая. — З Південної Африки сповіщають, що між озерами Танганіка і Ніясса понад ріку Лупу виправилось 100 білих людий і 14,000 чорних ... золото тому 2 роки і ...

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays
at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.
Edited by Editorial Committee.
Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 3, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА:	
Three cents a copy.		Поодинчо число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates:		В Джерзи Сити і Заграницею:	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

За зміну адреси платиться 10 центів.
За оголошення редакція не відвічає.
Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.
В Канаді належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.
Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

ТРИ ДОГОВОРИ — ТРИ РОЗБОЇ

Дня 18. марта 1921. року зібралися в місті Ризі представники большевицького уряду з Москви й польського уряду з Варшави. На сьому зібранню підписано згоду межи Польщею а Московщиною, згоду, силою котрої український народ роздерто межи грабіжників української землі. Рішено про український народ, не питаючися його самого, чи він годиться на се рішення. І большевицькі і польські представники вдавали, що вони представляють теж український народ, що вони й від нього мають право заступства, але український народ не то, що їм такого представництва не давав, але й проти сього вирішення протестував тоді, і тепер протестує, і далі буде протестувати.

В два роки після ризької угоди межи Польщею а Москвою зібралася в Парижі друга межидержавна нарада. Сим разом були представники аліянтських держав, які на основі побіди в світовій війні признавали собі претенсії рішати про долю українських земель, відбитих ними від Австрії, і Поляки, які сі землі силою здобули, і силою проти волі українського народа держали, і на основі сеї насильної окупації признавали собі право рішати про український народ. І ось сі аліянти і сі Поляки, які не мають права рішати про український народ, потвердили ризький договір і вирішенням з 14. марта 1923. року признали Галичину Польщі.

І знова проминули два роки й знова зібралася конференція. Сим разом у Римі. З одного боку знова сі самі представники розбійничої Польщі, з другого боку зверхні начальники католицької церкви, до котрої признається велике число Поляків. Поторгувалися, добили згоди, і ось дня 10. лютого 1925. року вийшов ще один ризький договір, ще одно паризьке рішення. І знова за вступства для католицької церкви заряд католицької церкви признав право Польщі до загарбаних нею українських земель і признав Польщі право переміняти український народ на Поляків і право вживати до польонізації української католицької церкви. Говорив Рим і Варшава про Українців, яких там не було. Паювали шкіру України межи себе, не питаючися українського народа. Торгували ним як худобою. Поділилися межи собою. Се мені, се тобі. А України не має бути. Як колись у Ризі, як колись у Парижі.

Остануться сі три дати в горячій памяти українського народа. Рига, Париж, Рим. 18. марта 1921. року, 14. марта 1923. року, 10. лютого 1925. року. Три конференції, три торги, три розбої на живім тілі українського народа. Український народ запамятає їх всіх. Він по части мусить бути вдячний своїм ворожинькам, що вони так щиро говорять з Українцям, і світови, які в них заміри супроти Українців. Український народ знає, що його жде боротьба. Се не перший раз і не послідний. Український народ тим живе, що бореться. Боровся віки і далі буде, поки не розпадуться всякі кайдани, і ризькі, і паризькі, і римські, і поки він не стане самий паном на своїй землі й не буде рішати про свою долю своєю волею.

ЖИТТЄВЕ ОБЕЗПЕЧЕННЯ

Президент Кулидж видав недавно ось таку заяву про обезпечення життя:

„О скільки я завважав, нема нічого в світі, щоби могло заняти місце обезпечення життя. Вживати можна обезпечення яко запоруку для своєї родини, свого спадку, своєї будучности та своїх вірителів.

„Звичай обезпечувати своє життя, а передовсім звичай поносити якісь жертви для сього обезпечення є найкращим відомим мені способом до розвинення в собі звичаю ощадности та бизнесової постійности, які мусять лягти в основу всякого поводження.

„Коли взяти під увагу всі чинники забезпечення, які життєве обезпечення представляє, я є глибоко переконаний, що нема такої другої інвестиції, яка давалаби таке певне й готове відшкодовання, як дає добре життєве обезпечення.

„Хто радить другим брати життєве обезпечення, той є євангелистом ощадности та належних способів життя.

Кальвін Кулидж."

Так пише президент Злучених Держав про справу, яка не має в собі політичні ні партійної закраски, отже навіть тіни партійної сторонничости. Так говорить президент Злучених Держав на основі власних спостережень та зрілої розваги, й певно не без засягнення опінії своїх численних і фахових дорадників.

Його слова годяться певно з досвідом, які маємо ми самі. Ми самі бачимо на власні очи, як зміняється вдача й життєві звички людий через приступлення до запомогових організацій. Як роки з байдужних стають дбалі, з неощадних ощадні, з непередбачуючих обережні. Правда, сі переміни ледво чи притягнуть богато нових членів, але вони певно причиняються немало до того, що раз приступивши до запомогової орга-

СЛОВОМ І ДІЛОМ.

Пробудження селянської активности на Україні. — Селянські виступи на зіздах і конференція. — Перевибори сільських рад. — Обережно з релігією! — Селянський терор.

(Від спеціяльного кореспондента „Свободи").

На Україні щось діється, Україна оживає, — це найголовнійше враження, яке лишається по прочитанню першого-ліпшого числа совітського часопису. Большевики називають те „щось" — пробудженнем селянської активности. Воно й правда, що маємо тут до діла з проявами селянської активности. Але дивна річ: ті прояви все чомусь обертаються проти радянської влади. А большевики роблять добру міну при злій грі й все тішаться (принаймні про людське око):

„Ось, мовляли, ми обернулись лицем до села, а селянська активність і пробудилась"...

Прояви тої активности, як сказано, найменшої підстави тішитись комуністам не дають. Ось, напр., перед нами лист з Ізюмського повіту: „Що дали конференції й на що нарікали селяне" („Комунист" ч. 80). Автор листа, якийсь Д. Ортенберґ, сумлінно стверджує, що на конференціях було тільки 12% незаможників. Значить, у більшости на конференціях були заступлені середняки й куркулі — елемент очевидно некомуністичний, навіть антикомуністичний.

Тепер послухайте, що ці делеґати говорили.

— Нащо в кооперації потрібні партійці? — кричав один.

— Партія тільки говорить, а не робить! — підтримував його другий.

На Барвінківській конференції один з делеґатів, обурившись занадто нахабним втручаннем приїзжих комуністів у дебати, поставив питанне руба:

— Цікаво знати, чи це партійна конференція чи безпартійна?

Редакція „Комуниста" супроводить це запитанне іронічними знаками„?!" — та яка з цього користь? Солоні мужицькі запитання своєї соли від цього не тратять.

А ось друга пригода, описана в московській „Правді" (24. IV). Зібрався в Харкові районовий зїзд сільрад, щоб обрати райвиконком. Почули дядюшки, що в той самий день у Харкові відбувається ґуберніяльна конференція Компартії, й рішили послати на конференцію свою депутацію. Пішли два чоловіки та одна молодиця. Привітанне сказала молодиця, але якесь коротке, скупе:

— Вітаю вас, а також вітаю від наших селянок...

Тільки й всього. А тоді заговорили чоловіки— „про сільські потреби, про недостачу лісу, про неврожайний рік, про необхідну допомогу"... І як заговорили! „Ми, — кажуть, — говоримо до вас, як до партії, що все може: зверніть вашу увагу — селянству жити тяжко"...

Не то проханне, не то погроза — вже й не розбереш!

На конференцію цей селянський виступ зробив глибоке враження. „Нам, — пише кореспондент „Правди", — вперше довелось почути привітанне, складене з самих вимог: поставити питанне, змінити, поправити й т. д."

Ще цікавійше, як селянська депутація, повернувшись на зїзд, розповіла про свої враження. „Нас стрінули оплесками, так що й говорити не зразу можна було... Слухали з пошаною, ніхто не перебаранчав, не кричав... Записать нічого не записали, тільки на словах пообіцяли, та що там!". І депутати „безнадійно махнули рукою".

Як міг кореспондент „Правди" рівночасно бути на партійній конференції й на селянськім зїзді — це вже його секрет. Але ми не маємо ніякої підстави сумніватись у правдивости його слів, Таких річей не вигадують!

Отже на провінції дядюшка каже, що „партія тільки говорить, а не робить", а в Харкові він переконується, що так воно дійсно і є — й безнадійно махає рукою. „Пуста це, мовляв, влада, й не словами, а чимсь иншим треба до неї балакати"...

* * *

Хто цікавий знати, чим „иншим" балакає пробуджене село до радвлади, той знайде вичерпуючу відповідь і на це питанне в тих самих совітських часописах.

Відбулись отсе перевибори сільрад на Україні. Урядовий натиск на виборців був трохи менший, ніж на попередніх правиборах. Які ж наслідки? На Київшині на 12000 новообраних членів рад є всього 242 комуністи й 257 комсомольців. На Полтавщині — ще гірше: обрано нових членів 4589, а з них комуністів тільки 75 і комсомольців 74 („Комунист" ч. 80).

Це один спосіб висловлювати правлячій компартії своє невдоволеннє: село бойкотує комуністів і комсомольців, не допускаючи їх до своїх громадських установ.

Ще один спосіб: село демонстративно осуджує антирелігійну пропаґанду. Коли треба, то село вміє послатись на „товариша Ленина", але молитись йому воно все-таки не хоче. Наслідок —

„...боротьбу з релігією треба провадити з максимальною обережністю, беручи на увагу грубий фетишизм селянських вірувань... Треба перестати називати сільські гуртки „гуртками безбожників", бо така назва відстрашує навіть поступову селянську молодіж, яка боїться нападів з боку батьків" („Ком." ч. 82).

Це говорилось на зїзді антирелігійників в Одесі, де ще недавно влаштовувались „безбожні" вакханалії та оргії. Нині проповідується „максимальна обережність"... Очевидно, дістали добру науку, що й досі ще шкура свербить!

Науку село вміє давати добру й під цим оглядом його „активність" останніми часами на стільки зросла, що совітська преса просто не встигає занотовувати всіх випадків селянського терору. Ось коротка — й, розуміється, далеко не повна— ліста большевицьких жертв за останній тиждень:

Біля Київа, в Будаївськім лісі, „бандити" забили тов. **Берзиня-Лациса**, бувшого начальника київської чека („Ком." ч. 79).

У селі Никифорівці, Первомайського району, пострілом у вікно забито **селянку-делеґатку Харитину Нестеренкову** („Комунист" ч. 81).

У селі Бабанці, на Уманщині, секретар комячейки Кіндрат Кульбаба дістав низку листів з погрозами, що його **розстріляють або кинуть у колодязь**, коли він не вийде з ЛКСМУ. Кульбаба вже три дні не ночує вдома („Ком." ч. 83).

У селі Веприку, Роменської округи, **забито члена комнезаму Єгорова та його сестру**. У Броварськім лісі, коло Київа, знайдено **вбитим з одрубаною головою** співробітника стінгазети Волкова („Комун." ч. 85).

Цікаво, що з пятьох перечислених тут жертв селянської „чистки" тільки одна належить до української народности — нещаслива „делеґатка" Харитина Нестеренкова. Решта — все інородці: Лотиш Берзин-Лацис і Москалі Єгоров з сестрою та Волков. Очевидно в пробудженій „активности" українського села національний момент також відограє якусь ролю. На жаль, совітська преса про це не подає ніяких безпосередних відомостей, так що лише здогадами можна тут до чогось додуматись.

Для повноти образу треба либонь занотувати ще одну звістку з числа 85. „Комуниста". Телеґрама з Ромен повідомляє, що у Веприкськім районі зліквідовано „банду" Стешенка, яка „нападала на совітські установи, вбивала відповідальних робітників і членів комнезамів". Банда оперувала „від 1918 року аж до останніх днів". Коли минулої осени Стешенка зловили, на його місце стали Кулеба й Парака. Це ділялось не коли-небудь, а тепер, у 1925 році, на семім році панування большевиків над Україною! А скільки таких „банд" ще оперує!...

Очевидно, що селянська активність — річ добра. Та не для всіх.

Прага, 5. травня.

Радянин.

З українського життя в Америці.

НЮ ЙОРК, Н. Й.

Дар Просвіті у Львові.

Повідомляю шановних жертводавців, що ті гроші, які Ви зложили на мої руки як дар Тов. Просвіті у Львові, зістали вислані ще в січни сього року. Ось їх імена: по 2 доляри: Підгорецький і Загоруйко; по 1 долярови: пані Скубова, Кулікова, Кальмукова, Саєвич, Якубенко і Паньків; по 50 цнт.: пан Шандровський і пані Гірна. Всі разом 11 долярів. 1 дол. пересилка, так що Просвіта отримала від мене 10 дол. і в надісланім листі до мене виділ Тов. Прасвіти зі Львова просить передати всім тим жертводавцям від них найсердечнійшу подяку.

Михайло Паньків.

НЮ ЙОРК, Н. Й.

Український Демократичний Клюб в Ню Йорку витає паню Ганну Чикаленко-Келлер.

У второк вечером, дня 19. с. м., відбулося в льокалі Українського Демократичного Клюбу в Ню Йорку принятте в честь пані Ганни Чикаленко-Келлер, делеґатки на Міжнародній Жіночий Конґрес у Вашинґтоні.

Принятте відбулося старанем Жіночої Секції У. Д. Клюбу.

Вечір отворила короткою промовою предсідателька Жіночої Секції п. Анна Ярош, витаючи шановну гостю в імени Клюбу. Потім відбулася скромна перекуска, підчас котрої були промови і дискусія над орґанівацією українського жіноцтва в Америці.

Перший промовляв п. Микола Шуєтакевич, член Клюбу, котрий підніс важність моменту з нагоди приїзду пані Келлер на жіночий конґрес і се що шановна делеґатка пійшла на зустріч українським жінкам в Америці, за що знайшла щире гаряче принятте.

Сю хвилю требаб використати та започаткувати реальну орґанізацію українського жіноцтва, котре було би в контакті з американськими жіночими орґанізаціями та українським жіноцтвом в Европі. Пані Келлер здобула собі велике признанне і щирі симпатії українського громадянства в Америці не тільки за свою працю для української справи на міжнароднім полі, але рівночасно для українського жіноцтва. (Пані Чикаленко-Келлер є дочкою відомого патріота і письменника з Великої України д. Евгенія Чкикаленка, котрий довгі літа видавав своїм коштом український дневник „Раду" в Київі і котрого спогади недавно помістила „Свобода").

Потім промовляв п. Гр. Павловський, артист Українського Національного Хору. Він сказав, що для нього приїзд пані Келлер і її гостина серед Українців в Америці являється рідким святом. Він згадував гарні минулі хвилі в домі д. Е. Чикаленка в Київі, куди він заходив будучи ще студентом.

В домі п. Чикаленка збирався частенько найкращий цвіт України і там відбувались розмови на всі теми українського національного і політичного життя. Там укладались пляни про відродженнє українського народу. Трудами і грішми д. Чикаленка, казав він, видавались українські часописи і книжки; його фондами удержувались українські просвітні інституції.

З рамени Клюбу говорив ще секретар п. В. Юрківський.

Шановна делеґатка відповіла на всі промови разом, заявляючи, що булоб вельми пожаданим для української справи, щоби в Америці повстала сильна жіноча орґанізація, котра працювалаби спільно з краєвими жіночими орґанізаціями. Пані. О. Лотоцька, секретарка Конґресового Комітету, апелювала до українського жіноцтва в Америці, щоби помогли до основання Ліґи Українок в Америці з централею в Ню Йорку, до котрої належалиб всі жіночі товариства в Америці, а також і поодинокі громадянки.

Присутні жінки дуже інтересувалися справою жіночої орґанізації. Забирали голос в дискусії і всі обіцяли свою поміч у сій справі.

Принятте пані Ганни Чикаленко-Келлер жінками Українського Демократичного Клюбу мало патріотичний і щиро громадянський характер.

Присутна.

ПОДЯКИ

Оберн, Н. Й.

Отсим складаю подяку У. Н. Союзови за допомогу в сумі 50 долярів, яка стала у великій пригоді мені і моїм дітям.

Дмитро. Несчот.

Вест Пулмен, Ілл.

Я низше підписана членкиня від. 216 У. Н. Союза, складаю як найсердечнійшу подяку головному урядови У. Н. Союза, комісії просьб і скарг і всім чесним делеґатам й делеґаткам 16. гол. конвенції У. Н. Союза за уділеннє мені запомоги в сумі 50.00 з фонду запомогового. Се велика поміч для мене бідної вдови і моїх семеро бідних єиріток, бо я мала за що купити їсти і на інші потреби, які конче треба було купити. Так ми молились до Бога за Батька нашого, що нас полишив при добрім опікуні У. Н. Союзі, котрий ніколи не забуває за своїх бідних діточок. Ми всі вдячні йому і дай, Боже, щоб наш батько Союз зріс о сто раз більше в маєтку і членах, і щоб ніодної родини не було без його опіки. Кличмо всіх, щоби вступали до У. Н. Союза, бо він один найліпший помічник в разі потреби або випадку.

Марія Микитюк.

Ст. Луис, Мо.

Отсим складаю сердечну подяку головному урядови У. Н. Союза за виплаченне мені запомоги в сумі 50 дол. з каси фонду убогих, котрі стали мені у великій помочі підчас моєї 16-місячної недуги. Заразом дякую членам Бр. св. Володимира Вел., від 179 У. Н. Союза і місцевих урядникам за допомогу, котру я побирав донедавна.

А тепер кличу до тих, що не є членами сього товариства. Вступайте поки час, щоб не було запізно! Біда не спить. Не знаємо, що завтра буде; що може статись!

Желаю У. Н. Союзови і урядникам сили і витривалости у їхній праці, щоб наша організація до року подвоїлась.

Лучка Береза,
член Бр. св. Волод., від. 179 У. Н. С.

Джесап, Па.

Я низше підписаний член У. Н. Союза складаю сердечну подяку головному урядові У. Н. Союза за скоре виплаченне посмертної запомоги по моїй жені Анні Баріщак.

Я кличу до тих, що не стоять в У. Н. Союзі, щоби вступали в члени У. Н. Союза, котрий спомагає своїх членів в біді і в нещастю.

Стефан Барічак
член 311 від. У. Н. Союза.

УКРАЇНСЬКИЙ РАДІО-КОНЦЕРТ.

По всій Канаді, ба навіть і в Злучених Державах добре звісний Український Хор з Торонто, Онт., в Канаді.

Хар сей числить 56 душ і здобув собі чималу славу серед англійської публики з часів виступу на „Канедіен Нашенел Ексгибишен". Діріґент, пан Юрій Гассан, бувший член хору Кошиця, а мельодії аранжовані паном О. Кошицем, з котрим ми переписуємось.

У второк 26-ого мая, Український Хор співати-ме на „радійо" (broadcasting) в Торонто Канада. Стація "С. К. С. L." — 357 metres, почонаючи о девятій годині вечером (daylight saving time).

ВІДКРИТТЯ ПАМЯТНИКА ШЕВЧЕНКОВІ У ВИННИКАХ.

Винники, одно з небогатьох українських містечок, що спромоглося перед війною на звеличання памяти Шевченка прилюдним памятником. Памятник цей здвигнено ще 1913 р. Цілий і ненарушений простояв він весь час війни аж до листопаду 1918 р. В тому часі місцеві хуліґани знищили памятник, відбиваючи молотком ніс і вуса погруддя. В слідуючому році в місяці квітні відбито ціле лице погруддя. В такому виді памятник оставав аж до 1924 року, в якому завязався комітет, що мав занятися відновою памятника. Нове погруддя дали до виконання скульпторові Коверкові.

По довгих заходах, старанях, заборонах і обмеженнях свято відкриття відновленого памятника відбулося щойно 29. березня 1925 р. В святі взяло участь біля півтора тисячі учасників, здебільшого населення самих Винник, бо на запрошення посторонних гостей влада не зізволила. Промови були заборонені. Свято відбулося мовчки...

ПЕРЕСЛІДУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ НА БУКОВИНІ.

Недавно „викрили" Румуни в Чернівцях українську ірредентистичну студентську орґанізацію, після чого покарано 67 учнів української гімназії в Чернівцях, а то богатьох виключено з гімназії, иншим дозволено студіювати на дуже тяжких умовах, а на решту наложено острі дисциплінарні кари. Викрито також жидівські та німецькі тайні орґанізації між молодіжию черновецьких середних шкіл. Букарештенська преса счинила з цього приводу великий крик та напала з лайками на українських ґімназійних професорів в Чернівцях та українські студентські товариства „Запороже" та „Чорноморе". По даним, які знаходимо в однім з квітневих чисел букарештенського дневника „Адивирул-а" (Adeverul) мали нібито українські середно-шкільники вибити дирекції ґімназії вікна, відтак повиривали на подвірю ґімназії всі дерева, які засаджено з нагоди коронації румунського короля; потім один український студент написав свому товаришеви до Кіцманя, що незабаром прийде час, коли Буковина позбудеться малокультурних румунських наїздників то що.

ДОПИСІ.

ЕЛМАЙРА ГАЙТС, Н. Й.

Подяка.

Христос воскрес!

Отсим складаю подяку в імени нещасного каліки Івана Пеція із Сейр, Па., всім тим, що прислали свої жертви. Надіслали: Андрій Вапенський з Ленсфорд, Па. $2.00; Н. Н. з Гартфорд, Конн. $1.00; Дм. Сокальський з Іст Ст. Луис, Ілл. $1.00; Всч. о. Лев Вань з Джерзи Сити, Н. Дж. $2.00; Впр. о. Ст. Мацюрак з Филаделфії, Па. $5.00; Ів. Павлина з Нюарку, Н. Дж. $10.00; Петро Кухар з Менчестер, Н. Г. $11.25; Мих. Гирович з Дженет, Па. $2.00; Д. Яворський з Ню Йорку $1.00 і Клим Ціхонь з Террривіл, Конн. $2.00.

Проситься не забувати за каліку.

о. М. Данилович,
175 Horsehead Blv., Elmira Hights, N.Y.

СКРЕНТОН, ПА.

Поміч голодуючим браттям.

До тихих але позитивних робітників належать між іншими члени скрентонського „Бояна" під управою вельми діяльного і заслуженого предсідателя товариства д. Петра Дочича. Співаки з нашого „Бояна" готові все на кождий поклик до народного діла: чи концерт який чи збірка яка чи що. Ось в часі Великодних свят пійшли „Боянисти" по Скрентоні зі збіркою на писанку для голодуючих і „Рідної Школи" в старім краю і назбирали $160.00, які вислано до старого краю на адреси Комітету для помочи голодуючим і Укр. Т-ва Педагогічного у Львові. Найбільше заходилися коло сеї збірки д.д. Петро Дочич, Емілія Ціміхуд, Катерина Томан, Ольга Бомба, Ольга Ткачук, Юстина Макар, Марія Цицик, Микита Кузьмин, Йосиф Яворський, Анна Камінська, Марія Коританг, Марія Яремкевич і Анна Тарас.

Честь і дяка їм за їх труди і заходи. Не одну сльозу утерли вони сим робом в старім краю та причинились до піддержання просвіти рідного народу. „Голодного накормити" се одна з найкрасших чеснот христіяських, а „світло розуму" се не лише основа спасення душевного, але й національного та соціяльного визволення.

Громадянин.

БОЛЬШЕВИЦЬКИЙ ТЕРОР.

Совітська преса повідомляє про арешт в Зіноївській окрузі (бувший Елисавет) Коваленка та Красюка, які нібито провадили повстання з 1919 року і якими знищено багато відповідальних комуністичних робітників.

Та-ж преса повідомляє про арешт в Катеринославськім районі 16 повстанців на чолі з Андрієм Приходьком.

Большевицькі ґазети повідомляють, що тепер переводиться дослід в справі районного виконавчого комітету слободи Станіславчик на Поділлю.

Дослідом ніби то виявлено цілу низку зловживань з боку відповідальних робітників. Зловживання ці виявилися ніби то в тому, що член районного виконавчого комітету Дидюк, інспектор народньої освіти та другий член Виконавчого Комітету Копильчук, бувший член Центральної Ради, розповсюднювали серед населення петлюрівську літературу, займалися погромною агітацією та збиткуванням над населенням. Голова районного Виконавчого Комітету Савчук ніби то покривав контр-революцію і насаджував по селах бувших петлюрівців.

Всі перелічені особи заарештовані.

Дня 11-го квітня Полтавський губсуд засудив до розстрілу Пчелінцова та Ярошенка.

Пчелінцов, пише большевицька ґазета, бувший петлюровець. В 1920 році, за організацію петлюрівських банд, був засуджений до розстрілу, але потім помилуваний.

Ярошенко — бувший денікінець і бувший поліцейський надзиратель.

Обидва ніби то оперували в Полтаві з серпня місяця 1924 року.

Сову та хлопця 16-ти років Міхненка засуджено за укривання бандитів на 5 років тяжкої вязниці.

Дня 15-го квітня Харківський губсуд засудив до розстрілу за події з жовтня місяця 1923 року, повстанців Пивоварова, Живого, Лісного та Каплуновського.

УКРАЇНІЗАЦІЯ В ОДЕЩИНІ.

Д-р Г. М. Крижанівський надіслав з Москви до Женеви ось які інформації про українізацію в Одещині: Української мови мусять учитися всі урядовці державних установ та студенти високих шкіл, практично справа представляється досить тяжко, бо навіть ті, що заявили, що знають добре українську мову, не зовсім відповідають своєму завданню. Українізацію заведено в 53 проц. початкових шкіл. Її заводиться у всіх агрономічних техникумах, індустріяльно-технічних професіональних школах, в інституті Народнього Виховання в Херсоні, на першім курсі Соціяльного Виховання одеського Інституту Народнього Виховання т. и. Щоб успішно проводити українізацію видано книжку „Червона зірка" в 10.000 примірниках. Думають зукраїнізувати в цім році 80 проц. всіх народних шкіл. Українізація буде закінчена 2—3 роках. На всіх учителів одеських шкіл (1194) тільки 140 володіють українською мовою. По пляну українізації високих шкіл в Одесі розділено навчання українською мовою на 3 категорії: 1 категорія — де зараз проводиться цілковита українізація, 2 категорія де вводиться цього року тільки частинна українізація а 3 категорія де тільки починається з українізацією. Після цих поділів є ряд вихов. інститутів в Одесі, де українізація вже проведена, на декотрих тільки набрала розмаху — а на останніх тільки що розпочалася. Протягом 1924—25 багато військових старшинських шкіл для піхоти, кінноти та артилерії заводять навчання в українській мові. 4 воєнні школи заведуть в найблищім часі в себе українську мову та є надія, що за кілька літ буде старшинський корпус зовсім український. Українська мова є обовязкова у всіх військових школах. Спеціяльна комісія переложує московські військові підручники на українську мову.

В. БУДЗИНОВСЬКИЙ

Послідний Ногай.

(Історичне оповідання).

(Свобідно за Купером)

(15)

Сотник пронизливо глянув на Крису і хвилю не відповідав. Пройшовся пару разів по кімнаті і станувши перед Крисою, спитав:

— А дівчину ти вже питав?

— Де-ж би я таке робив, не маючи за собою батьківського слова! Я не лиш не визнав їй моеї любови, але й поводивсь з одною і з другою однаково, щоби жадна не зміркувала, до котрої мене тягне мое серце.

— Не потребуеш питати, бо я тобі сам скажу. Бери її бо я тебе навиджу і, маючи добре око знаю, що Варка навидить тебе.

—Варка?!

— Хиба я не дочув? Не казав ти сам що хочеш взяти мою доньку?

— Та вашу доньку. Але ви маєте дві. У мене на умі Христя.

— Христя! Се для мене несподіванка. Христя... Мені однаково Христя, чи Варка. Одна і друга моя дитина. Видати за муж треба одну й другу. Як ти мені добрий для Варки, то добрий і для Христі... Лише я цікавий... Гм... Я хотів би знати, чому тобі Варка менше до вподоби. Вона старша, але для тебе не застара. Всі кажуть, і мені так бачиться, що вона краща... Чи в твоїх очах вона гірша, бо вона, як донька моеї першої жінки, дитина Татарки? Донька бранки вихопленої з татарського гарему не гідна бути жінкою козацького осаули?.. Слухай хлопче! Моя перша жінка, мати Варки, хоч Татарка, була з царського роду. Я з гарему вирубав рідну доньку [illegible]. Та було тоді коли ми під гетьманом Михайлом Дорошенком воювали турецьку партію між Кримцями.

— Я всего того не знав. І того я не знав, що Варка від иншої мами, від иншої Христя. Але я від першого погляду полюбив Христю.

— Як вона схоче, то нехай вас Бог благословить... Се діло було би вже полагоджене. Тепер треба знайти Тихоліза і спитати його чи піде до Устінова.

— Чому би не пішов.

— Бо то не легка штука. Ми вже з усіх сторін окружені. Де не стоять Ляхи, там крутяться Татари.

— Сей Запорожець очайдух і має щасте. Дехто каже, що він характерник, що його кулі оминають і жадна шабля його не візьме. Я піду питати за ним.

— Я сам піду. Ти йди до Христі і побалакай з нею. Потому прийдіть обое до мене.

Криса відчинив двері, щоби вийти, але на порозі станув.

— Про вовка помовка, а він тут, сидить на лавці! — скрикнув, побачивши в сінях Тихоліза. — Йдіть до сотника, бо має для вас роботу.

Криса побіг до Христі, Тихоліз до сотника.

— Мені потрібний ґінець до московського полковника, — сотник промовив. — Чи ти втяв би таку штуку?

— В ночи можна би пробувати.

— Отже підеш? Не боїшся?

— Боятися не бою, бо як не спіймають, то в найгіршім случаю [illegible] тім [illegible] ки те, що мені вже яких трицять років тому грозило. Піду, але за успіх не ручу.

— То прийди смерком, дам тобі письмо до Устінова.

— Тихоліз відійшов, сотник став писати.

Писав коротко, що як Ляхи не возьмуть Торок нині-завтра приступом, то за три-чотири дни Торки будуть мусіли здатися. Гармати вже всі потріскали, крім одної. Порох і харчі вже вичерпуються. Позиция Ляхів така для них некористна, що якби москалі Устінова вдарили на них і якби одночасно казаки в Торках зробили вилазку, то все лядське військо пішлоби в розтіч.

Під вечір Тихоліз прийшов і взяв від сотника писульку. Скинув одні чобіт, приліпив писульку смолою до підошви ноги, закутав ногу в онучку і всунув назад в чобіт.

— Ти ліпших онучок не маєш? — спитав сотник.

— Маю, але я нарошне взяв такі подерті. Як Ляхи або Татари спіймають мене, то безпечно стягнуть з мене чоботи. Якби онучка була добра, то й її стягли би. тоді побачили би писульку. Як жеж побачать таку подерту і перегнилу, то або цілком лишать її на моїх ногах, або скажуть мені самому розкутати. В тім послідним случаю буду стягати онучку так, що писульки не побачать.

— Коли тебе дожидати? — спитав сотник.

— Як за дві добі не верну, то помоліться за мою душу.

— Вертай, але не сам. Приведи полк Устінова.

Коли вже цілком стемнілося, Тихоліз і Криса вийшли на вали. Тихоліз вже за дня вибрав був місце, на його думку найзручнійше для него. Зсунувся в фосу і щез з очий Криси. По хвили кумкання жаби сказало Крисі, що Тихоліз вже за фосою. Криса, не довго стояв і наслухував. Ніч була [illegible] голосного гамору.. Сей гамір долетів би й до уха Криси.

— Хіба вже щасливо перебрався, — Криса подумав і вернув до сотника.

Минула одна доба, минула друга, минула трета. Ні Устінов з москалями не надходив, ні Тихоліз не вертав. На третий день рано сотник і його осаула вийшли, як що днини, на вали. Загадали зробити вилазку, отже хотіли виміркувати, в котру би то частину ворожого табору найліпше було би вдарити.

— Погано! скрикнув Криса, показуючи рукою на гурток людий, що йшов від кватири польського полковника.

— Чи се не Тихоліз, але під вартою? — спитав сотник.

— Тихоліз. Руки має звязані на спині. Ведуть його два жовняри. За ними сурмачі і якийсь старшина. Махають білою хоруговкою.

На відстань стрілу сурмач задержався і заграв. До него вийшов Криса з сурмачем і одним козаком.

— Наші Татари спіймали сего чоловіка, — промовив польський старшина, показуючи на Тихоліза, — як прокрадався крізь наш табор. Ми повинні були вбити його на паль, бо він один з тих, що збунтувався проти польської річи посполитої. Другий злочин ще більший. Він шпіон і ніс письмо московського полковника до вашого сотника. Але наш полковник має мягке серце. Задержав тільки письмо, а післанця вам віддає. Мій полковник хоче розмовитися з вашим сотником і просить його, щоби прийшов до нашого табору. Як боїться зради, то полковник дасть вам заложників. Жду на відповідь.

Криса вернув з Тихолізом і все, що чув переказав сотникови.

— Прийдуть москалі? — сотник спитав Тихоліза.

— Устінов не сказав мені се [illegible] від других я про се не міг нічого довідатися. Там ніхто не хотів зі мною балакати. Мабуть полковник заборонив. Може боявся, що як Ляхи спіймають мене, то возьмуть на муки і я всьо вищебечу, що чув і бачив у московськім таборі.

— Що в листі, не знаєш?

— Та не знаю.

—Що зробити з сими запросинами? — сотник спитав Крису.

— Коби знати, що в листі Устінова...

— Тож то... Не знаючи, що Устінов загадав, не знаю, як з Ляхами балакати... Для нас і се цікаве, що Ляхи загадують зробити. Може би ти пішов за мене? Як Худецкі перекаже що мені через тебе, то я тут буду мати час передумати і порадитися, що йому відповісти.

Криса дуже радо згодився заступити свого сотника і пішов до ворожого табору. Його завели просто до польського полковника. В шатрі Худецкого була зібрана вся полкова старшина і всі старшини татарських помічників. Між ними Криса побачив також Ямана.

— Я волівби побалакати з самим комендантом обложеного мною города, — Худецкі розпочав розмову — але коли в його імени приходить здати город його осаула....

— Здати город?! — Криса перебив здивований.

—Хіба ви не знаєте моеї сили?

— знаємо її, але також знаємо наш обовязок.

— Лицар обовязаний битися поти, поки є надія подужати ворога, або бодай спасти себе. Коли тої надії нема, то його обовязком бодай спасти життя своїх людий.

— Козаки мого сотника не дорожать своїм життем. Кождий з нас знає, що як ляже головою, то рахунок замкнеся надвишкою в користь України.

(Дальше буде).

З ГОЛОСІВ ПРЕСИ

По шкільнім плебісциті, в Галичині.

Місяць березень (март) був місяцем шкільного плебісциту українського населення на більшій частині української області під Польщею. Плебісцит, всенародню заяву батьків українських дітий відносно того, якої школи вони собі бажають — української чи утраквістичної (польсько-української), себ-то наділі, польської — обмежено міністерським розпорядком згідно зі законом про організацію шкільництва на „кресах" тільки до Сх. Галичини, Волині, й Полісся. Українське населення Лемківщини, Холмщини і Підляша виключено від домагання рідної або хоч би утраквістичної школи. Таким чином грубо понад пів міліонови українського населення не тільки не вільно мати, але воно навіть не може домагатися української школи. Те населення засудив польський сойм і уряд, всі польські партії від набільше нетерпимих до радикальних і соціялістичних включно на безоглядну польонізацію, на національну смерть. Та це тим більше повинно заставити нас до зорганізовання акції опіки над нашими „кресами" (окраїнами) до допомоги вічно раненому братові.

Дивним дивом є сама думка приноровлення плебісциту до вирішення національности школи хочби на тому обмеженому, звуженому українському просторі під Польщею (в Сх. Галичині, на Волині й Полісю). Хоч прецінь були далеко важніші справи, які вимагали плебісцитового вирішення, але Поляки всіма засобами зброї й дипломатії боронилися против такого справедливого і одиноко доцільного вирішення спорів, непорозумінь і претенсій між двома народами. Очивидно, де в гру входить зброя, сталь, кулі і де ллється кров, там те вирішення є тільки питанням сили і насильства. Ясно, що таке збройне вирішення нічого і ніколи не вважає трівким. От побідні великі держави накинули Німеччині насильний версальський ткактат, який був вилливом хвилевої сили побідників і хвилевого безсилля побіджених. Не минуло й пять літ, як Німеччина, приходячи до сили, здобуваючи віддих з привалених важкою бридою трактату грудий, починає крок за кроком скидати з себе наложені пута, лупати млинський камінь версальського трактату, повертати в нівець всі ворожі затії противників.

Коли говоримо про справедливе вирішення спірних справ, про справедливий плебісцит, то думаємо про такі умови всенародного голосування, які — зберігаючи лад — створюють повну свободу рухів, які дають спромогу вільної, незвязаної погрозами, стороннім натиском і перепонами вияви всенародньої волі. Поза законодатним плебісцитом (референдумом) в Швайцарії та політичним плебісцитом в Шлезвику (що до приналежности його поодиноких частин до Німеччини і Данії) ніде не був досі переведений плебісцит в своїй чистій формі і ясній, непоплутаній змістовости.

Тим більше не можна сього віднести до тзв. шкільного плебісциту в Сх. Галичині, на Волині і Полісю. Хіба ніякий розумний чоловік не міг допустити, щоби українське населення бажало собі иншої школи, а не української — так само, як ніхто зі здоровими змислами не може думати, щоби нпр. польське населення в Малопольщі (себ-то в Краківськім воєвідстві) бажало собі школу німецької, чеської, чи мадярської, а не польської. І ясно, що колиб хто небудь запропонував переведення в тім напрямі шкільного плебісциту в Малопольщі, то його слід би вважати людиною божевільно- [illegible]

няти, що її населення є темне, грубе, без почуття національної приналежности — можна хіба перевести плебісцит на основі питання: чи хоче воно школи взагалі — чи може її не потребує, але тоді звелосьби саму думку плебісциту на ніщо.

А всеж таки польська влада вважала потрібним перевести шкільний плебісцит на більшій частині української національної території. Годиться ще додати, що українське населення має своїх послів в польськім соймі (правда, тільки населення Волині, Холмщини, Підляша й Полісся). Вибираючи їх, те населення вже відбуло один плебісцит і дало їм генеральне уповаження виставляти й здійснювати своі домагання. Галицько-українське населення не має своїх представників в польськім соймі, але ще недавно мало їх в австрійськім парляменті і галицькім соймі. А ці представники хіба аж надто ясно зазначували домагання й потреби населення в шкільній справі. Польський сойм і уряд хіба не міг не знати становища українського населення в справах школи. А все таки проти волі українського представництва, всупереч природним розвоєвим змаганням кождого живого народу, заряджено шкільний плебісцит.

Яка його мета в розумінні польських чинників?

Перш усього було це свідоме намагання нанести обиду всьому українському народові, доказати світові, що то не йовітня нація, але сира, темна, безоблична племінна маса, яка сама не знає, ані чим вона є, ані чого вона хоче. Одночасно бажалося поставити на боці українських вибранців і українську інтелігенцію, що з природи річи, на основі тим або иншим способом вложених чи перейнятих обовязків виявляють збірну волю народу. Зарядженням шкільного плебісциту малося на меті доказати, що українські посли, вибрані заступниками українського народу, та українська інтеґенція, природна його представниця, не репрезетують народньої волі, всенародніх змагань народньої маси. Вкінці третьою ціллю цього плебісциту було на ділі перевести ліквідацію українського шкільництва, — вже не методами М. Прушинського, польських організацій вдовж, наказних війтів — старостинських мужів довіря і шкільних інспекторів, але на основі вияви, а радше невияви народньої волі. Натхненні прихильники шкільного плебісциту рахували на пасивність і байдужність наших селянських мас до справ школи, на їх незавидне положення в часі передновку і в добі катастрофи голоду, на їх незарадність, безпомічність, несвідучість, на залежність і боязкість перед наказним війтом, польським вчителем, польським двором, польським жандармом. Шкільний плебісцит обставлено найріжнороднійшими штучками і перепонами, вимагаючи від кождого батька дитини в шкільному віці повної національної свідомости, особистої відваги, жертвенности, діяльної прояви своєї волі, неуступчивости і рішеної готовости обстоювати своє право аж до кінця, не зраджуючись нічим, ані не уступаючи перед погрозами.

І скоро тільки українські батьки українських дітей вступили на шлях виконання вложеного на них обовязку, їх зустріли безчисленні перепони, їх супровожали безвпинні погрози. Жандарми конфіскували декляраціі, наказні війти не хотіли стверджувати підписів на деклараціях, шкільні інспектори не хотіли їх приймати, а польська преса била у дзвін тривоги, що громадна участь у шкільному плебісциті це „протидержавна" акція, це замах на державну школу, на її польськість, це виплив демагогії й агітації, це підважування основ польської державности і т. д. [illegible]

Чого тільки не писано й не роблено.
ки не писано й не роблено.

Але свідоме українське населення не дало себе залякати. Воно справді з подиву гідною відвагою, з героїзмом приступило до виконання вложеного на нього законом обовязку, воно тим самим ствердило свою непохитну волю зберігти своє надбання, перевести боротьбу за свою національність, за свої діти — свою будучину. Одночасно воно доказало, що українські посли й українська інтелігенція вірно представляють його домагання і змагання, воно своєю участю в шкільному плебісциті змінило становище своїх безпосередніх чи посередніх вибранців. Вкінці наша народна маса доказала, що не є безмовною отарою овець, ані бездушною масою дерева, але живим народом, свідомим своїх прав і обовязків.

Нема нічого злого, щоб не вийшло на добре. Так і тут. Всі рахунки завели наших противників. Шкільний плебісцит, який мав виявити нашу несвідомість, розбіжність, розбиття, і віками вкорінене рабство — навпаки виявив свідомість, єдність, спільність наших бажань і змагань, готових жертвувати себе для більших, вищих і загальніщих цілей. Шкільний плебісцит пробудив півсонну народню масу, заставив її до оборонної боротьби, викликав на верх діяльну волю. І за це ми мусимо бути вдячні нашим противникам.

По дотеперішним даним понад 90% всіх громад взяло участь в шкільному плебісциті. І це одно вже вистарчило, що речинця плебісциту всупереч обіцянкам д. Ст. Тугута не продовжено для Сх. Галичини, хоч його продовжено (до квітня) для Волині і Полісся.

Та цим ще не вичерпується чуйна увага. Ще не кінець штучкам і перепонам. Тепер піде здвоєна акція, щоби звести в нівець імпонуючий вислід шкільного плебісциту, щоби таки зліквідувати українську школу, а на її місце завести з назви утраквістичну, а в дійсности польську. Всі ті чинники, що перепиняли переведення плебісциту, отже наказні війти, польські вчителі, ксьондзи, економи і шкільні інспектори будуть всіми способами збирати декларації від латинників, Жидів і менше свідомих, або залежних від двора громадян за польською школою. Коли таких деклярацій назбирають 20 то вже школа буде утраквістична, себто польська.

Тому будемо чуйні. Не даймо нашим співгромадянам зійти на манівці і перекреслити, знівечити наші важкі заходи і труди.

(З перемиського Українського Голосу).

З УКРАЇНИ ПРО УКРАЇНУ.

До редакції Українтаґу надіслано декілька листів з ріжних місцевостей Великої України. Наводимо з них ті витяги, які не мають персонального характеру, зберігаючи при цьому стиль листів:

З Полтавщини пишуть: „Наше життя йде, можна сказать, з пустого та в порожне. Землі дають кождому одну десятину на душу, ну тільки учитать (зачислити) сюди і луг. Землі близько получать не приходиться, бо княжіська поблизу коло села та економії одійшла у совітське державне господарство, цілих тисяча десятин. До свого наділу треба їхати цілих 9 верств.

У Бурійці з 20 партійців осталося лише 3: Гаркуша Ілько, Жила Юхим та Дяченко Панас, а решта самі себе повикидали, кождий не знає за віщо. Комнезаможніх було і є сот зо дві. Раніш гади на них тільки й внімание обращали, а оце обратили внімание усі й на середняків, т. з. [illegible] з центру [illegible] вибори сільрад, лічилися як неправильні по всій Україні, а именно через те, що вибори всюди проходили по списках. Винесе якась кучка (горстка) партійних та комітету незаможних селян список і голосуй за таким; викинути зі списка когонебудь совершенно неможна, то люди перестав ходити на сходку, яка б не була.

Потім у Бурімці новостів за Ваший одізд перевелося стільки, що я ручуся, колиб мені усі списати, то і за місяць не справлюсь. Передаємо Вам усі свій щирий привіт і велике побажання ще бачитися хоч у дальшім з Вами".

В другому листі, з Київщини, який адресовано до одного з українських емігрантів в Румунії, читаємо таке:

„Зіма була безсніжна; сніг випав був перед Пилипівкою. Кілька день їздили саньми. Далі у січні (по старому стилю) шлях курив як у жнива і зараз весною теж так. Дощів нема. Сухо. Де-хто посіяв зараз після Стрітення. Ми почали робити у полі з 24. лютого (старого стилю). Рілля лежить зараз суха, наче в осени. Словом — всі ознаки грядучої засухи, а в тім будемо бачити, як що будемо живі. По повідомленню тутешніх газет, губернії Харьківська, Донська та Катеринославська — половина людей голодує. Ціни на 22-го березня такі: жито 1 карбованець 80 коп. — 2 карбованця, пшениця 2 карб. 70 коп. — 2 карб. 80 коп., овес та ячмінь 1 карб. 80 коп. — 2 карб., вальцове пшеничне борошно — 5 рублів і більше. З кождим базаром ціни на хліб лізуть у гору.

Безробіття скрізь велике і на ґрунті цього почали добре скакати у вікна. Грабунки серед білого дня. Одним словом, починає увіходити в життя комунізм повним ходом. В хатах-читальнях проповідують: „Ми будемо давить куркулів, доти, поки вони стануть такими бідняками як і ми. Такий настрій зветься у наших диктаторів: — „стать лицом к деревне".

Тюрми переповнені і через те досрочне звільнення: посидів бандит за вбивство півроку — рік та й іде до дому.

Ось яке наше життя. Мало було-б у мене тоски за таким життям, як би я попав за кордон. Тимчасом всього кращого. (Підпис). Датовано цього листа 26. березня.

В третьому листі, також до брата з Полтавщини читаємо:

„Не дальше як позавчора прочитав я твого листа. У листі я відчуваю розлито де-чого багато гіркого, наболілого, а тому кажу, що твердо вір у нашу дійсність поговірку: „Добре там, де нас немає". Це я кажу на тій підставі, що я, сидячи осе у своїй хаті, згідний був би в цю-ж хвилину зробити великий ступінь, яким би хтів досягнути: куди — ну, скажемо, до тебе, у твою Румунію. Ти можеш не вірити мені, бо напевне у твоїй голові держаться великі слова батька Тараса: „Не має в світі України, немає другого Дніпра". Але клянусь усім святим, що осталося у моєму життю, що я кажу правду.

„Дуже просив би, аби ти написав і мені, як найяскравійше, чи не було-б змоги і мені прилучитися до тебе для загальної боротьби з нуждою чи то в Румунії, чи в Америці. Будь здоров. Пиши. Твій брат (Підпис). Дата 25. лютого 1925 року.

Наводячи ці витяги з листів, в яких дуже яскраво відбивається життя нашої Батьківщини та тих, що лишилися під окупацією Москви, ми звертаємося до нашої еміграції з проханням надсилати нам і в майбутньому все, що вони отримуватимуть з дому.

Листи, після їх використання будуть рекомендованим шляхом повернуті їх власникам.